

УДК 159.9:378(043.3)

Подшивайлов Федір Михайлович, кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник відділу проектування розвитку обдарованості
Інституту обдарованої дитини НАПН України, м. Київ, Україна;

e-mail: teodormp@gmail.com

МОДЕЛЮВАННЯ ТИПОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СФЕРИ

Анотація

У статті описано авторську типологію особистості, розроблену на основі співвідношення показників інтелектуальної сфери (рівні розвитку вербальних та невербальних здібностей). Досліджено кореляційні зв'язки інтелектуальних показників з особистісними характеристиками, виявлено значущі кореляції інтелектуальних показників із такими психологічними характеристиками, як агресивність, доброзичливість, авторитарність, прагнення до домінування, схильність до пристосування, компромісів, співробітництва. За допомогою авторського методу аналізу нелінійних кореляційних зв'язків більш детально розглянуто співвідношення вербальних та невербальних здібностей, на основі чого побудовано типологію особистості. З використанням однофакторного дисперсійного аналізу показано відмінності між запропонованими типами особистості за багатьма психологічними параметрами. З одного боку, запропонований у статті метод може використовуватись для дослідження нелінійних кореляційних зв'язків будь-яких психологічних параметрів, а з іншого, представлена типологія розкриває нелінійні зв'язки інтелектуальної сфери з іншими психологічними характеристиками, в тому числі соціальними – дослідження зв'язків соціальних та інтелектуальних параметрів дозволить знайти відповідь на питання, чому не завжди особи із високим рівнем IQ можуть досягати успіху в житті.

Ключові слова: інтелектуальна сфера особистості, вербальні здібності, невербальні здібності, моделювання типології, типологія особистості.

Подшивайлов Фёдор Михайлович, кандидат психологических наук, старший научный сотрудник отдела проектирования развития одарённости Института одарённого ребёнка НАПН Украины, г. Киев, Украина;

МОДЕЛИРОВАНИЕ ТИПОЛОГИИ ЛИЧНОСТИ ПО ПОКАЗАТЕЛЯМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СФЕРЫ

Аннотация

В статье описано авторскую типологию личности, разработанную на основе соотношения показателей интеллектуальной сферы (уровни развития вербальных и невербальных способностей). Исследованы корреляционные связи интеллектуальных показателей с личностными характеристиками, обнаружены значимые корреляции интеллектуальных показателей с такими психологическими характеристиками, как агрессивность, доброжелательность, авторитарность, стремление к доминированию, склонностью к приспособлению, компромиссам, сотрудничеству. С помощью авторского метода анализа нелинейных корреляционных связей более подробно рассмотрено соотношение вербальных и невербальных способностей, на основе чего построено типологию личности. С использованием однофакторного дисперсионного анализа показаны различия между предлагаемыми типами личности по многим психологическими параметрами. С одной стороны, предложенный в статье метод может использоваться для исследования нелинейных корреляционных связей любых психологических параметров, а с другой, представленная типология раскрывает нелинейные связи интеллектуальной сферы с другими психологическими характеристиками, в том числе социальными – исследование связей социальных и интеллектуальных параметров позволит найти ответ на вопрос, почему не всегда лица с высоким уровнем IQ могут достигать успеха в жизни.

Ключевые слова: интеллектуальная сфера личности, вербальные способности, невербальные способности, моделирование типологии, типология личности.

Podshyvailov Fedir Mykhailovych, Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher of the Giftedness Development Projecting Department of the Institute of a Gifted Child of NAPS of Ukraine, Kyiv,

MODELING OF PERSONALITY TYPOLOGY BY INDICATORS OF INTELLECTUAL SPHERE

Summary

The article describes the author's typology of personality, developed on the basis of the correlation between the intellectual sphere's indicators (the levels of development of verbal and non-verbal abilities). Correlation relationships of intellectual indicators with personal characteristics have been investigated, significant correlations of intellectual indicators with such psychological characteristics as aggressiveness, benevolence, authoritarianism, aspiration to domination, propensity to adapt, compromise, cooperation have been revealed. With the help of the author's method of non-linear correlation links' analyzing, the ratio of verbal and non-verbal abilities is considered in more detail, on the basis of which a typology of personality is constructed. Using the one-factor analysis of variance, the differences between the proposed personality types in many psychological parameters are shown. On the one hand, the method proposed in the article can be used to investigate nonlinear correlation links of any psychological parameters, and on the other hand, the presented typology reveals nonlinear connections of the intellectual sphere with other psychological characteristics, including social ones – the study of the links between social and intellectual parameters will help to find the answer to the question of why not always individuals with a high level of IQ can achieve success in life.

Key words: intellectual sphere of personality, verbal abilities, non-verbal abilities, typology modeling, personality typology.

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Інтелектуальна сфера є однією із ключових сфер, що характеризують людину як особистість. Йдеться не лише про рівень IQ, але і про рівень розвитку конкретних інтелектуальних здібностей. За рахунок психофізіологічних відмінностей та різного життєвого досвіду люди мають суттєві відмінності у процесах засвоєння, переробки та екстеріоризації інформації, у прийнятті рішень. Це відкриває можливості для моделювання типології особистості за показниками інтелектуальної сфери, що забезпечить більшу точність прогнозів для потреб профорієнтації, профвідбору, психолого-педагогічного супроводу навчання тощо.

Мета статті – описати типологію особистості, розроблену на основі співвідношення показників інтелектуальної сфери.

Вихідні положення. Типологічний підхід володіє найбільшою евристичністю у конкретних експериментальних дослідженнях. Типологізаційні процедури використовуються дослідником або методологом як ідеалізовані засоби мислєдїяльності, що забезпечують відкриття нових типів і типологій. Отже, типологічний метод – це результат глибинного осмислення та системного відрефлексування процедури типологізації як логіко-методологічної цілісності [1, с. 6]. Типологія як метод пізнання дійсності є дослідницьким процесом і результатом використання певних логічних процедур, понятійного інструментарію щодо досить розвинутого об'єкта та спрямована на інтеграційне поєднання знання про нього. Іншими словами, типологія – це один з методів здобуття достовірної інформації про об'єкт, що усуває невизначеність уявлень суб'єкта. Метою типологізації як конкретного пізнавального засобу є виокремлення суттєвої, загальної властивості об'єкта, з його систематизацією, згідно з цією ознакою [2]. Тип у психології – поняття для позначення класифікації різних груп індивідів, що якісно відрізняються одна від одної за істотними ознаками. Тип є своєрідною формою об'єднання індивідів. Поняття тип близьке, але не тотожне з поняттям клас. Клас відбиває

подібність, схожість у певній сукупності об'єктів, у той час як тип характеризується відмінністю. Протиставлення подібності й відмінності є відносним. Наукова типологія систематизує, класифікує індивідів, їх психічні риси за спільними і відмінними ознаками, іншими словами, типологія і класифікація взаємно доповнюють одна одну [6, с. 192–193].

Виклад основного матеріалу. Для побудови типології особистості за показниками інтелектуальної сфери було використано неодноразово апробований авторський метод аналізу нелінійного зв'язку суміжних психологічних параметрів [3, 4, 5, 7, 8]. Суть використаного нами методу полягає в тому, що висувається припущення про наявність нелінійного зв'язку між досліджуваними показниками та про ортогональність їхнього співвідношення. Ортогональний, іншими словами, квадріполярний характер співвідношення двох показників розглядається в якості критерію для побудови типології. Наступним кроком є виділення чотирьох умовних типів особистості, виходячи з рівня прояву обох показників (високий / високий, високий / низький, низький / високий та низький / низький). Далі за допомогою дисперсійного аналізу на основі одержаних результатів про ряд інших психологічних характеристик особистості визначається статистична значущість відмінностей між типами. Якщо відмінності суттєві та статистично значущі за великою кількістю психологічних характеристик, то припущення про наявність нелінійного зв'язку підтверджується. Таким чином метод аналізу нелінійного зв'язку суміжних психологічних параметрів одночасно може виступати алгоритмом побудови типології особистості. Запропонований метод побудови типологій особистості передбачає проведення широкого емпіричного дослідження з використанням пакету психодіагностичних методик для вивчення різнопланових психологічних параметрів особистості. Цей метод також дозволяє у подальшому розширювати змістовне наповнення характеристик кожного з виділених типів. Для цього достатньо на репрезентативній вибірці визначити тип особистості, виходячи з рівня прояву ключових показників (у цьому дослідженні – це вербальні та невербальні

здібності), та виміряти відмінності між типами за параметром, який може зацікавити дослідника в залежності від конкретних цілей і завдань практичного, прикладного або теоретичного характеру.

З метою моделювання типології особистості за показниками інтелектуальної сфери емпіричне дослідження проводилось упродовж 2016-2017 років. Вибірку склали 153 студенти різних спеціальностей закладів вищої освіти м. Києва.

Пакет психодіагностичних методик складався із трьох блоків, спрямованих на виявлення наступних показників:

1. Інтелектуальні показники [інтелектуальний тест Р. Кеттелла (невербальний); тест «Мовні (вербальні) здібності»; методика «Виключення зайвого» (для визначення особливостей понятійного мислення)].
2. Особистісні характеристики [Тест опису поведінки К. Томаса; опитувальник Басса–Даркі (для виявлення проявів мотиваційної агресії); особистісний опитувальник ФЛАГ–тест; тест-опитувальник емпатійних тенденцій А. Мехрабіана, Н. Епштейна; Орієнтаційна анкета Б. Басса на виявлення спрямованості особистості; методика діагностики міжособистісних взаємин Т. Лірі; тест-опитувальник КОС].
3. Психофізіологічні показники [Тест-опитувальник В. М. Русалова для дослідження властивостей темпераменту].

Аналіз отриманих результатів емпіричного дослідження показав наступне. Середні рівні розвитку тих чи інших психологічних параметрів у представників вибірки досліджуваних знаходяться у межах норми, і їх якісний аналіз не входив до завдань дослідження, тож ці результати у статті наводитись не будуть. Більше наукове значення мають отримані після статистичної обробки величини коефіцієнтів кореляцій між досліджуваними параметрами (інтелектуальними, мотиваційними, характерологічними та психофізіологічними властивостями особистості). До аналізу ми включили тільки ті психологічні параметри, які значуще корелюють хоча б з одним інтелектуальним показником (вербальними здібностями, невербальними

здібностями, понятійним мисленням). Величини коефіцієнтів кореляції подано у таблиці 1. Напівжирним шрифтом виділено значущі кореляції.

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляцій між інтелектуальними показниками та особистісними параметрами

Особистісний параметр	Показник інтелектуальної сфери					
	Невербальні здібності		Вербальні здібності		Понятійне мислення	
	коефіцієнт кореляції	рівень значущості	коефіцієнт кореляції	рівень значущості	коефіцієнт кореляції	рівень значущості
Вербальна агресія	-0,209	0,010	-0,162	0,046	+0,021	0,801
Недовірливість	-0,210	0,009	+0,092	0,26	+0,047	0,567
Ворожість до оточення	-0,175	0,030	-0,037	0,648	-0,060	0,462
Агресивність	-0,167	0,039	-0,064	0,434	-0,010	0,900
Почуття провини	-0,121	0,136	-0,199	0,014	-0,134	0,099
Орієнтація на членство в групі	-0,135	0,096	-0,209	0,010	-0,059	0,467
Схильність до пристосування	-0,081	0,321	-0,190	0,018	-0,172	0,034
Схильність до компромісів	+0,207	0,010	+0,095	0,245	+0,187	0,021
Ергічність*	-0,104	0,202	-0,165	0,041	-0,076	0,353
Схильність давати соціально бажані відповіді	-0,155	0,056	-0,270	0,001	-0,267	0,001
Авторитарність	-0,159	0,049	-0,232	0,004	-0,267	0,001
Егоїстичність	-0,126	0,122	-0,182	0,024	-0,166	0,040
Залежність від інших, конформність	-0,200	0,013	-0,255	0,001	-0,166	0,040
Доброзичливість	-0,170	0,036	-0,354	0,000	-0,178	0,028
Прагнення до домінування	+0,309	0,000	+0,285	0,000	+0,144	0,076

* Ергічність – потреба в освоєнні предметного світу, жага діяльності, прагнення до розумової і фізичної праці, прагнення бути залученим в трудову діяльність.

Чим більше величина коефіцієнту кореляції відрізняється від нуля, тим більша значущість і тісніший зв'язок параметрів (коли величина рівня значущості наближається до нуля, кореляція є дуже значущою). Від'ємні значення коефіцієнта кореляції також свідчать про наявність зв'язку, лише вказують на

те, що низьке значення одного параметра супроводжується високим значенням іншого (у випадку позитивної кореляції – низьке значення одного параметра супроводжується низьким значенням іншого). Тобто, наприклад, з першої строки таблиці видно, що низький рівень невербальних здібностей супроводжується більшою схильністю людини до вербальної агресії.

Найбільш цікавим нам видаються наступні кореляції:

– між рівнем невербальних здібностей і рівнем вербальної агресії (r_1), недовірливості (r_2), ворожості до оточення (r_3) та агресивності (r_4):

$r_1 = -0,209$, $r_2 = -0,210$, $r_3 = -0,175$, $r_4 = -0,167$; обернена кореляція: високий рівень невербальних здібностей супроводжується низьким рівнем показників агресивності;

– між рівнем вербальних здібностей та схильністю до пристосування (r_5), орієнтацією на членство в групі (r_6), рівнем почуття провини (r_7):

$r_5 = -0,190$, $r_6 = -0,209$, $r_7 = -0,199$; обернена кореляція: високий рівень вербальних здібностей супроводжується низькими рівнями досліджуваних показників;

– між рівнем вербальних здібностей і рівнем ергічності ($r_8 = -0,165$): високий рівень вербальних здібностей супроводжується низьким рівнем прагнення до розумової і фізичної праці;

– між рівнем залежності від інших та невербальними здібностями (r_9) і вербальними здібностями (r_{10}): $r_9 = -0,200$, $r_{10} = -0,255$; обернена кореляція: високі рівні невербальних та вербальних здібностей супроводжується низьким рівнем залежності від інших;

– між рівнем авторитарності та невербальними здібностями (r_{11}) і вербальними здібностями (r_{12}): $r_{11} = -0,159$, $r_{12} = -0,232$; обернена кореляція: високі рівні невербальних та вербальних здібностей супроводжується низьким рівнем доброзичливості;

– між рівнем доброзичливості та невербальними здібностями (r_{13}) і вербальними здібностями (r_{14}): $r_{13} = -0,170$, $r_{14} = -0,354$; обернена кореляція: високі рівні

невербальних та вербальних здібностей супроводжується низьким рівнем доброзичливості;

– між рівнем прагнення до домінування та невербальними здібностями (r_{15}) і вербальними здібностями (r_{16}): $r_{15} = +0,309$, $r_{16} = +0,285$; пряма кореляція: високі рівні невербальних та вербальних здібностей супроводжується високим рівнем прагнення до домінування.

Якщо узагальнити дані, отримані шляхом кореляційного аналізу, то можна стверджувати, що високі інтелектуальні здібності супроводжуються низькою агресивністю, конформністю та авторитарністю; але при цьому спостерігається також і низька доброзичливість та високе прагнення до домінування, хоч це і не завжди проявляється у поведінці.

Для більш детального аналізу було використано вище описаний авторський метод аналізу нелінійного зв'язку суміжних психологічних параметрів.

За результатами дослідження на горизонтальній осі x ми розмістили рівень невербальних здібностей за тестом Р. Кеттелла (зліва – низький, праворуч – високий). На вертикальній осі y було розміщено загальний рівень вербальних здібностей (знизу – низький, зверху – високий). Загальний рівень вербальних здібностей ми визначили як суму показників за методикою «Мовні (вербальні) здібності» та методикою визначення рівня розвитку понятійного мислення «Виключення зайвого». Утворені на площині квадранти відображають чотири умовні типи особистості за показниками інтелектуальної сфери (рис. 1):

- 1) "+ +" : високі рівні обох характеристик;
- 2) "+ -" : високий рівень невербальних здібностей, низький рівень вербальних;
- 3) "- +" : високий рівень вербальних здібностей, низький рівень невербальних;
- 4) "- -" : низькі рівні обох характеристик.

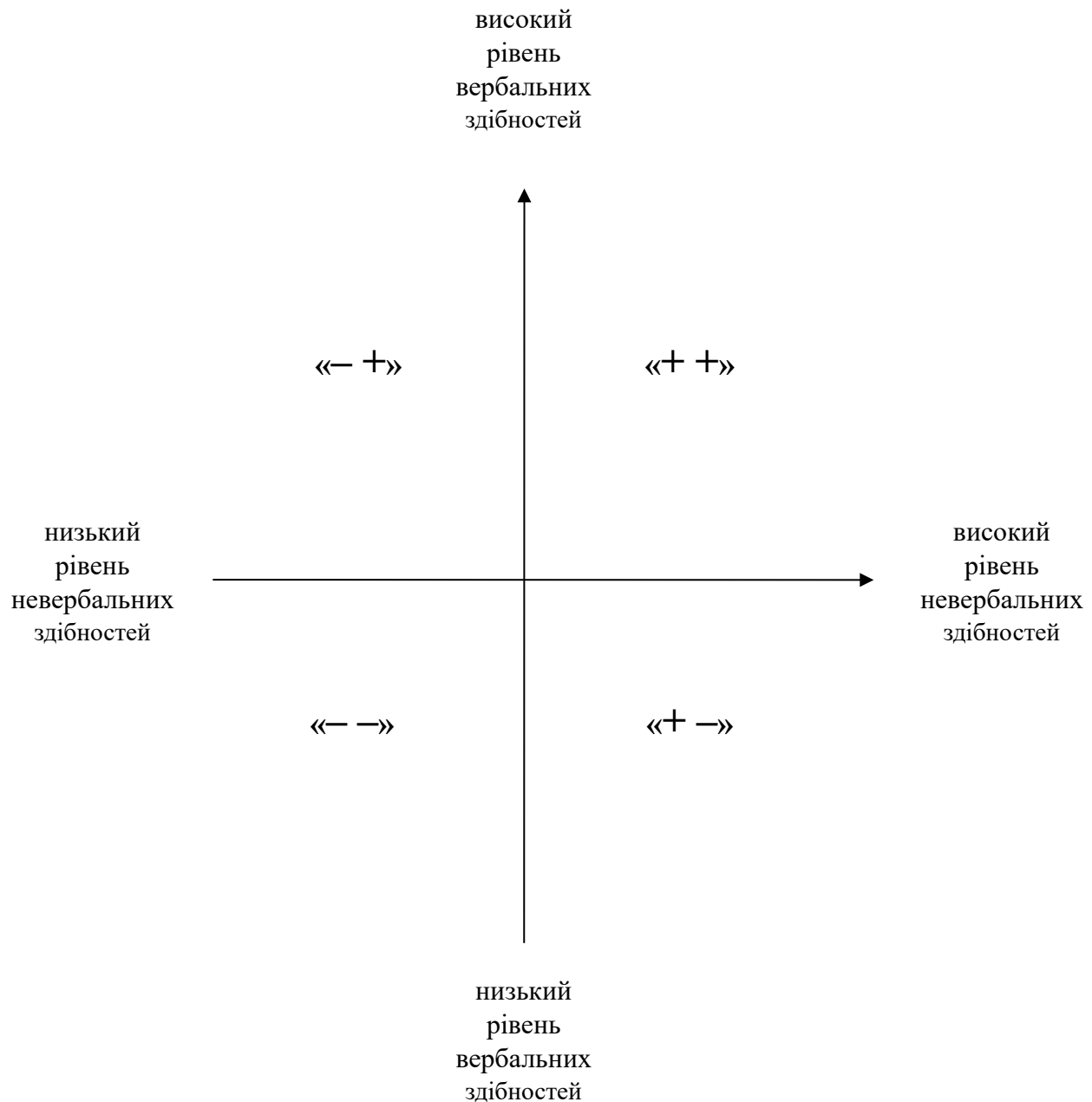

Рис. 1. Типологія особистості за показником співвідношення вербальних та невербальних здібностей

Цим типам можна дати певні умовні назви, які б максимально відображали змістовне наповнення психологічної характеристики відповідного типу – обґрунтуванню таких назв планується присвятити окреме дослідження.

До типу "+ +" потрапило 22,88 % досліджуваних,

до типу "+ -" 22,22 %,

до типу "- +" 22,22 %,

до типу "– –" 32,68 %.

Далі ці типи порівнювались між собою за усіма вимірними параметрами. Усього в аналізі було задіяно 66 психологічних параметрів (див. методики дослідження), але найбільш показовими виявились відмінності за 15-ма параметрами, представленими в таблиці 2.

Таблиця 2

Психологічна характеристика типів особистості за показником співвідношення невербальних та вербальних здібностей

Психологічна характеристика	Рівень психологічної характеристики			
	"+ +"	"+ –"	"– +"	"– –"
Роздратування (запальність, гарячковість, грубість)	вище середнього	низький	середній	високий
Підозрілість, недовірливість	низький	нижче середнього	вище середнього	високий
Ворожість	низький	середній	високий	високий
Агресивність	нижче середнього	низький	вище середнього	високий
Схильність до пристосування як стратегії поведінки в конфлікті	низький	високий	середній	вище середнього
Схильність до компромісу як стратегії поведінки в конфлікті	високий	середній	нижче середнього	низький
Схильність до співробітництва як стратегії поведінки в конфлікті	високий	низький	середній	нижче середнього
Спрямованість на спілкування	низький	високий	нижче середнього	середній
Темп – швидкість виконання окремих операцій, швидкість предметно-рухових актів при виконанні предметної діяльності	низький	вище середнього	середній	високий
Схильність давати соціально бажані відповіді	низький	вище середнього	середній	високий
Недовірливість (за тестом Лірі) в «Я-ідеальному»	низький	низький	середній	високий
Залежний (за тестом Лірі) в «Я-реальному»	низький	середній	середній	високий
Залежний (за тестом Лірі) в «Я-ідеальному»	низький	середній	високий	високий
Доброзичливий (за тестом Лірі) в «Я-реальному»	низький	середній	нижче середнього	високий
Домінування (прагнення до лідерства) в «Я-ідеальному»	високий	вище середнього	середній	низький

Висновки. Представники типу «+ +» (високі невербальні та вербальні здібності) мають низький рівень показників агресивності, залежності, низьку недовірливість, високий рівень схильності до компромісу та співробітництва, але при цьому мають низький рівень спрямованості на спілкування, низький темп діяльності, низьку доброзичливість та високе прагнення до домінування. Нарівні з представниками типу «+ +», представники типу «+ -» (високі невербальні, проте низькі вербальні здібності) демонструють низькі показники агресивності та недовірливості та досить високе прагнення до домінування, проте мають низьку схильність до співробітництва, високу спрямованість на спілкування та досить високий темп діяльності. У представників типу «- +» (низькі невербальні, високі вербальні здібності) майже всі досліджувані особистісні параметри знаходяться на середньому рівні. Представники типу «- -» (низькі показники інтелекту) виділяються високою агресивністю, недовірливістю, залежністю, низькою схильністю до компромісів, досить низькою схильністю до співробітництва, але при цьому високою доброзичливістю та низьким прагненням до домінування. Також вони найбільше схильні давати соціально бажані відповіді.

Методологічне та загальнонаукове значення. З одного боку, запропонований у статті метод може використовуватись для дослідження нелінійних кореляційних зв'язків будь-яких психологічних параметрів, а з іншого, представлена типологія розкриває нелінійні зв'язки інтелектуальної сфери з іншими психологічними характеристиками, в тому числі соціальними – дослідження зв'язків соціальних та інтелектуальних параметрів дозволить знайти відповідь на питання, чому не завжди особи із високим рівнем IQ можуть досягати успіху в житті.

Перспективи подальших досліджень. Представлена типологія особистості за показниками інтелектуальної сфери, попри наявність значущих підтверджень, потребує подальших обґрунтувань та емпіричних досліджень. Необхідною є також розробка найменувань типів, що планується у наступних публікаціях. Звичайно, як зазначалося вище, у межах представленого у статті

методу можливо розширювати кількість типологічних характеристик. Перспективою прикладних досліджень у цьому напрямі є розробка практичних рекомендацій для психологічного супроводу навчання та розвитку, профорієнтації та профвідбору.

Список використаних джерел

1. Вірна Ж. П. Життєво-стильова концепція особистості: професійна методологія і практика / Жанна Вірна // Професійна психологія: методологія, методи і практика : зб. наук. пр. / за заг. ред. Ж. П. Вірної. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – С. 5–24.

2. Надольний М. Типологічне моделювання у соціальному пізнанні : [Електронний ресурс] / Микола Надольний // Філософські діалоги'2010. – Вип. 4. – Ч. 1: Філософсько-антропологічні читання: творча спадщина В. І. Шинкарука та сьогодення. – К., 2010. – С. 213–218. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28603/20-Nadolny.pdf?sequence=1>.

3. Подшивайлов Ф. М. Соотношение мотивации достижения успеха и мотивации избегания неудач: от биполярности в теории к квадриполярности на практике / Федор Михайлович Подшивайлов // Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К. : Видавництво «Фенікс», 2014. – Т. XII. Психологія творчості. – Випуск 20. – С. 284–293.

4. Подшивайлов Ф. М. Мотивація досягнення та рівень розвитку інтелектуальних здібностей старшокласників / Федір Михайлович Подшивайлов // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – № 4 (35). – С. 42–46.

5. Подшивайлов Ф. М. Моделирование типологии мотивационной сферы личности студента по критерию соотношения перфекционизма и адаптивности / Ф. М. Подшивайлов // Электронный журнал «Общество. Культура. Наука. Образование». – 2015. – Выпуск 2. – Режим доступу: http://cipv.ru/static.php?mode=page_493

6. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 216 с.

7. Kokareva M. V. Psychological features of advertising information perception by students / Mariya Volodymyrivna Kokareva, Fedir Myhajlovych Podshyvailov // Technologies of intellect development. – Vol 2. – № 4 (15). – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.psytir.org.ua/upload/journals/2.4/authors/2016/Kokareva_Mariya_Volodymyrivna_Podshyvailov_Fedir_Myhajlovych_Psychologichni_osoblyvosti_spryjmannja_studentamy_reklamnoi_informacii.pdf.

8. Podshivajlov F. M. To the potentiality of students' typology creation by the criterion of academic motivation / F. M. Podshivajlov // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – Budapest, 2015. – Issue 59, III (30). – С. 69–72.

References transliterated

1. Virna Zh. P. Zhyttievo-stylova kontsepsiia osobystosti: profesiina metodolohiia i praktyka / Zhanna Virna // Profesiina psykholohiia: metodolohiia, metody i praktyka : zb. nauk. pr. / za zah. red. Zh. P. Virnoi. – Lutsk : RVV «Vezha» Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2008. – S. 5–24.

2. Nadolnyi M. Typolohichne modeliuвання u socialnomu piznanni : [Elektronnyi resurs] / Mykola Nadolnyi // Filosofski dialohy'2010. – Vyp. 4. – Ch. 1: Filosofsko-antropolohichni chytannia: tvorcha spadshchyna V. I. Shynkaruka ta siohodennia. – K., 2010. – S. 213–218. – Rezhym dostupu: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28603/20-Nadolny.pdf?sequence=1>.

3. Podshyvailov F. M. Sootnosheniie motivatsii dostizheniia uspiekha i motivatsii izbieganiia nieudach: ot bipoliarnosti v teorii k kvadripoliarnosti na praktikiie / Fiodor Mikhailovich Podshyvailov // Aktualni problemy psykholohii : zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. – K. : Vydavnytstvo «Feniks», 2014. – T. XII. Psykholohiia tvorchosti. – Vypusk 20. – S. 284–293.

4. Podshyvailov F. M. Motyvatsiia dosiahnennia ta riven rozvytku intelektualnykh zdibnosti starshoklasnykiv / Fedir Mykhailovych Podshyvailov // Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti. – 2015. – № 4 (35). – S. 42–46.

5. Podshyvailov F. M. Modelirovaniie tipologii motivatsyonnoi sfiry lichnosti studenta po kriteriiu sootnosheniia pierfiektsyonizma i adaptivnosti / F. M. Podshyvailov // Eliektronnyi zhurnal «Obshchestvo. Kultura. Nauka. Obrazovaniie». – 2015. – Vypusk 2. – Rezhym dostupu: http://cipv.ru/static.php?mode=page_493

6. Psykholohichnyi slovnyk / za red. V. I. Voitka. – K. : Vyscha shkola, 1982. – 216 s.

7. Kokareva M. V. Psychological features of advertising information perception by students / Mariya Volodymyrivna Kokareva, Fedir Myhajlovych Podshyvailov // Technologies of intellect development. – Vol 2. – № 4 (15). – 2016. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.psytir.org.ua/upload/journals/2.4/authors/2016/Kokareva_Mariya_Volodymyrivna_Podshyvailov_Fedir_Myhajlovych_Psyhologichni_osoblyvosti_spryjmann_ia_studentamy_reklamnoi_informacii.pdf.

8. Podshyvailov F. M. To the potentiality of students' typology creation by the criterion of academic motivation / F. M. Podshyvailov // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – Budapest, 2015. – Issue 59, III (30). – С. 69–72.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (c) 2018 Podshyvajlov Fedir Myhajlovych Подшивайлов Федір Михайлович

Отримано: 23.03.2018

Відрецензовано: 02.04.2018

Опубліковано: 11.04.2018

DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2019.2.8.8>